

EUR Research Information Portal

Connecting, Broadening, Imagining: Children and Art

Publication status and date:

Published: 30/11/2023

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Citation for the published version (APA):

van Eijck, K. (2023). *Connecting, Broadening, Imagining: Children and Art*. 1-4. ELJA Foundation, conference and award ceremony for best initiative in Arts Education for Children, Amsterdam, Netherlands.

[Link to publication on the EUR Research Information Portal](#)

Terms and Conditions of Use

Except as permitted by the applicable copyright law, you may not reproduce or make this material available to any third party without the prior written permission from the copyright holder(s). Copyright law allows the following uses of this material without prior permission:

- you may download, save and print a copy of this material for your personal use only;
- you may share the EUR portal link to this material.

In case the material is published with an open access license (e.g. a Creative Commons (CC) license), other uses may be allowed. Please check the terms and conditions of the specific license.

Take-down policy

If you believe that this material infringes your copyright and/or any other intellectual property rights, you may request its removal by contacting us at the following email address: openaccess.library@eur.nl. Please provide us with all the relevant information, including the reasons why you believe any of your rights have been infringed. In case of a legitimate complaint, we will make the material inaccessible and/or remove it from the website.

ELJA
Foundation

YOUNG AT ART
VERBINDING
VERBREDING
VERBEELDING

KINDEREN EN KUNST
PROF. DR. KOEN VAN EIJCK
ARTS AND CULTURE STUDIES
ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

WETENSCHAPPELIJKE PUBLICATIE IN OPDRACHT VAN DE ELJA FOUNDATION

KINDEREN EN KUNST
VERBINDING, VERBREIDING, VERBEELDING

PROF. DR. KOEN VANEIJCK
ARTS AND CULTURE STUDIES
ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

©2023

**“DE ENORME POTENTIE
VAN KUNST DWINGT
ONS VOORTDUREND TE
BLIJVEN NADENKEN
OVER HOE DEZE
OPTIMAAL KAN
WORDEN INGEZET
VOOR EEN
MOOIERE
WERELD.”**

KINDEREN EN KUNST

Verbinding, verbreding, verbeelding

De ELJA Foundation heeft als missie om verbinding in onze samenleving te bevorderen. Zij richt zich daarbij op kinderen en jongeren, die via kunst de kans krijgen om uiteenlopende manieren van 'in de wereld zijn' te ervaren en zodoende hun culturele horizon te verbreden. Zeker in de superdiverse samenleving van vandaag, met haar hardnekkige sociale ongelijkheid en politieke polarisatie, is het hard nodig dat mensen open kunnen staan voor verandering, nieuwe ideeën of onalledaagse opvattingen. Ook het kritisch tegen het licht houden van de eigen overtuigingen is daarbij van belang, des te meer naarmate mensen zich vaker via sociale media onder gelijkgestemden bevinden waar zij eerder bevestiging dan tegenspraak ontmoeten. Met elkaar in gesprek blijven en dezelfde definitie hanteren van wat waar en onwaar is, is nu minder vanzelfsprekend maar harder nodig dan ooit. De ELJA Foundation "wil een bijdrage leveren aan verbinding in de samenleving door middel van muziek dans en beeldende kunst. Kunst en cultuur zijn dé brug naar connectie. Ze bevorderen sociale cohesie, overbruggen verschillen en verruimen het blikveld"¹. Dat is zeker waar, maar er moet wel aan gewerkt worden. Het creëren van verbinding en het verbreden van de horizon worden bij uitstek bevorderd via delen van verhalen en ervaringen. Precies daarom is hier een rol voor de kunsten weggelegd.

¹ <https://eljafoundation.nl/over-ons>

**“ZEKER IN DE
SUPERDIVERSE
SAMENLEVING VAN
VANDAAG, MET
HAAR HARDNEKKIGE
SOCIALE
ONGELIJKHEID
EN POLITIEKE
POLARISATIE, IS
HET HARD NODIG
DAT MENSEN OPEN
KUNNEN STAAN VOOR
VERANDERING,
NIEUWE IDEEËN
OF ONALLEDAAGSE
OPVATTINGEN.”**

De verbeelding aan de macht

Kunst kan mensen verbinden door het stimuleren van empathie en verbeelding. Kunst leert je op nieuwe manieren naar de wereld te kijken en stelt je in staat om je voor te stellen hoe het anders zou kunnen zijn. Kunst biedt ruimte om nieuwe werelden te verkennen en zo de ander beter te begrijpen. Om verandering teweeg te brengen in de wereld, mag kunst schuren met onze bestaande ideeën en (voor)oordelen waarmee we de wereld tegemoet treden². Graag zelfs! Kunst die enkel bevestigt wat we al weten of waarderen, doet weinig beroep op onze verbeeldingskracht en draagt daarom minder bij aan de bruggen die gebouwd moeten worden binnen een samenleving waarin plezier, zingeving en veerkracht een grotere rol spelen.

Verbeelding is een voorwaarde voor de vorming van een cultureel zelfbewustzijn³. Kunst, techniek, wensdromen en politieke ideeën zijn producten van de verbeelding die het leven een nieuwe wending kunnen geven. Uiteindelijk leert de confrontatie met kunst en cultuur ons zo niet alleen wie we zijn, maar ook welke dromen we mogen koesteren. *De verbeelding aan de macht!* was niet voor niets de leuze van de studentenprotesten van de jaren 60. Kunst zorgt zo voor kritiek en dynamiek. Kunst houdt de samenleving alert en kan mensen behoeden voor het klakkeloos accepteren van de status quo door te tonen hoe het ook anders – lees: beter – kan. Kunst verandert mensen en mensen veranderen de wereld⁴.

² Hans van Maanen: *How to study art worlds: On the social functioning of aesthetic values* (2009). Amsterdam University Press.

³ Barend van Heusden: *Cultuur in de spiegel: Naar een doorlopende leerlijn cultuuronderwijs* (2010). RUG/ SLO.

⁴ Uitspraak toegeschreven aan de Britse auteur John Butler: *Art changes people; people change the world.*

Kunst als esthetische ervaring

Kunst leert kinderen dus anders te kijken naar de wereld, het opent alternatieve vergezichten en het slaat bruggen tussen groepen in de samenleving. Maar daarnaast kan kunst ook 'gewoon' een esthetische ervaring oproepen door schoonheid. Dat is belangrijker dan we vaak denken, want met het ervaren van schoonheid is iets bijzonders aan de hand, dat filosoof Frans van Peperstraten⁵ omschrijft als 'oordelen zonder regels'. Voor oordelen over kunst bestaat namelijk geen geijkte meetlat. Het is een kwestie van smaak en dus subjectief. Daarmee dwingt het vormen van een mening over kunst kinderen altijd om bij zichzelf te rade te gaan welke criteria er voor hen toe doen en waarom een bepaald kunstwerk of muziekstuk wel of niet 'mooi' of 'goed' gevonden wordt. Kunst leert hen op deze manier om uit te zoeken wat voor henzelf belangrijk is en, in het verlengde daarvan, wie ze zijn.

Dit 'oordelen zonder regels' doet een beroep op zowel het verstand als het gevoel en de omgang met kunst leert kinderen om dit vermogen te ontwikkelen. Het komt namelijk niet alleen van pas bij kunst, maar ook in talloze andere situaties waarin niet geheel duidelijk is wat de criteria zijn op grond waarvan een oordeel kan worden geveld. Volgens kunsteducatie-expert Elliot Eisner⁶ zijn deze esthetische vaardigheden op vele terreinen van belang voor iedereen die werk wil produceren dat vindingrijk is, vakbekwaam uitgevoerd en waarvan de samenstellende delen in de juiste verhouding tot elkaar staan. Dat kan een kunstwerk zijn uiteraard, maar ook een essay, een lespakket, een chirurgische ingreep, een auto of een rijsttafel. Kinderen ontwikkelen zo op een meer autonome manier gevoel voor nuance. Ze leren hoe te roeien met de riemen die ze hebben, zich voortdurend te blijven verbeteren en voor zichzelf vast te stellen wanneer iets 'klopt' of af is. Daarbij gaan denken en voelen hand in hand. Hoe eerder kinderen hiermee kennis maken, hoe meer zij hiervan kunnen profiteren. De pedagoog Gert Biesta⁷ duidt hierop met zijn begrip *subjectificatie*, ofwel het vermogen om eigen keuzes te maken en zelf sturing te geven aan je leven. Het is juist dat vermogen waaraan kunst appelleert, en dat zich via de kunst verder ontwikkelt.

⁵ Frans van Peperstraten: *Oordelen zonder regels: Kant over schoonheid, kunst en natuur* (2020). Uitgeverij Boom.

⁶ Elliot Eisner: Artistry in education. In: *Scandinavian Journal of Education Research*, 47: 373-384 (2003).

⁷ Gert Biesta: *Goed onderwijs en de cultuur van het meten*. Den Haag: Boom/Lemma (2013).

Kunst als instrument

Kunst werkt. Met name van muziek is bekend dat het letterlijk en figuurlijk helend kan werken, het zelfvertrouwen kan vergroten, mensen kan verbinden en sterke emoties teweeg kan brengen. Soortgelijke effecten worden ook gevonden voor dans of beeldende kunst. Elke maker zou daarom doordrongen moeten zijn van de potentie die schuilt in de esthetische ervaring en/of de prikkeling van de verbeelding en deze voortdurend meenemen in het maakproces. Dat kan leiden tot krachtige, beklievende ervaringen waarbij de unieke mogelijkheden van kunst optimaal worden benut. Door bijvoorbeeld het perspectief van kinderen in een vroeg stadium mee te nemen, kan beter worden aangesloten bij hun leefwereld en kan bij het maken van de talloze keuzes in het project van meet af aan worden meegewogen wat nodig is om hen optimaal van het aanbod te laten profiteren. Dat kan gaan over ogenschijnlijk eenvoudige beslissingen (welke taal gebruiken we, hoe richten we de concertzaal in, verzorgen we een inleiding, krijgen kinderen de rol van publiek of artiest) maar ook betrekking hebben op de aard van het werk zelf (welk theaterstuk sluit het beste aan bij onze leerdoelen, welke muziek is uitdagend zonder vervreemdend te zijn, met welke instructies sturen we de kinderen naar een dansvoorstelling, waar lassen we een pauze in). De enorme potentie van kunst dwingt ons als het ware om voortdurend te blijven nadenken over hoe deze optimaal kan worden ingezet voor een mooiere wereld.

Kunst als integraal deel van het leven

Aandacht voor dit instrumentele potentieel van kunst betekent niet dat de intrinsieke waarde minder belangrijk wordt gevonden. Het is juist die intrinsieke waarde, dus de betekenis die de ervaring met kunst op zichzelf heeft, die veranderingsprocessen in gang kan zetten en daarom centraal moet blijven staan. Kunst die bijvoorbeeld sociale samenhang wil bevorderen door kinderen samen te laten dansen of vragen beantwoorden over een expositie, kan dat doel bereiken maar profiteert daarmee niet per sé van de unieke potentie van de kunsten. De meerwaarde van kunst wordt pas daadwerkelijk benut wanneer zij kinderen aanzet om anders naar hun omgeving te kijken, hen weet te ontroeren, of hen leert via artistieke media zaken te exploreren of communiceren waarvoor woorden ontoereikend zijn. Meer dan meetbare vaardigheden te manipuleren, werkt kunst in op gevoelens, opvattingen, fantasie, enz. Dat is niet altijd eenvoudig te realiseren, maar het is wel een belangrijke opdracht aan orkesten, theatermakers, musea, dansgezelschappen enz. om zich hier expliciet op te richten. Zodat kunst weer de rol krijgt die zij verdient in de samenleving. Want door de maatschappelijke potentie van kunst meer te benadrukken, kennen we kunst opnieuw de belangrijke rol toe die ze ooit speelde in het dagelijkse leven. Daarvoor pleitte de Amerikaanse filosoof en onderwijshervormer John Dewey al in 1934 in zijn boek *Art as Experience*. Hij betreunde het dat de focus in het denken over kunst vaak gericht is op het kunstobject, de voorstelling, de roman enz. op zichzelf. Willen we ècht begrijpen waar kunst over gaat, dan moeten we volgens Dewey vooral kijken naar de manier waarop mensen kunst ervaren en wat dat met hen doet, want dat is waar het in de kunst om gaat. Het bestaansrecht van de kunsten zit hem in wat die kunsten teweegbrengen in het individu en, bij extensie, in de maatschappij. In plaats van kunst weg te stoppen in musea of af te zonderen achter nodeloos afschrikwekkend jargon, zou de kunst wederom een plaats moeten opeisen midden in het leven van jonge mensen om daar te functioneren als inherent, inspirerend onderdeel van hun alledaagse leven. Want actief met kunst bezig zijn, bevordert autonomie in plaats van conformisme, creativiteit in plaats van voorspelbaarheid, empathie in plaats van vrees, en gevoel voor schoonheid naast functionaliteit. Een wereld die deze kwaliteiten in haar kinderen bevordert, is een wereld waarin ik graag wil leven.

- Prof. dr. Koen van Eijck

Arts and Culture Studies
Erasmus Universiteit Rotterdam

**“HET CREËREN
VAN
VERBINDING EN
HET VERBREDEN
VAN DE
HORIZON
WORDEN
BIJ UITSTEK
BEVORDERD
VIA DELEN VAN
VERHALEN EN
ERVARINGEN.”**

**“KUNST BIEDT
RUIMTE OM NIEUWE
WERELDEN TE
VERKENNEN EN ZO
DE ANDER BETER TE
BEGRIJPEN.”**

STICHTING ELJA FOUNDATION

Torenlaan 5 | 1251 HE Laren | Nederland

Tel: +31 (0)35-20 022 60

contact@eljafoundation.nl | www.eljafoundation.nl